№ 12(26) 2023
НАУКА і ТЕХНІКА СЬОГОДНІ
серії: право, економіка, педагогіка, техніка, фізико-математичні науки

УДК 338.645.7

https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12(26)-273-282

Павлова Галина Євгеніївна доктор економічних наук, професор**,** Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, вул. Сергія Єфремова, 25, м. Дніпро, тел.: (067)-726-33-15, https://orcid.org/0000-0002-1400-7348.

Приходько Ігор Павлович доктор наук з державного управління, професор**,** Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет м. Дніпро, вул. Сергія Єфремова, 25, м. Дніпро, тел.: (067)-393-38-13, https://orcid.org/0000-0001-8630-2568.

Стасюк Ксенія Валеріївна здобувач вищої освіти, магістр Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, вул. Сергія Єфремова, 25, м. Дніпро, тел.: (067)-456-55-67, https://orcid.org/0009-0003-0923-4313.

ПОНЯТТЯ ФАКТОРИНГУ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ

Анотація. Стаття присвячується актуальним питанням визначення факторингу та відображення його в обліку. Факторинг використовується для отримання швидких грошей. Еволюція ринкових відносин відображається у збільшенні швидкості операцій щодо товарів і грошей. Для збільшення загального обсягу продажів підприємства повинні надавати своїм клієнтам (покупцям) пільгові умови при купівлі у них, зокрема, оплачувати товари (послуги) за допомогою товарного кредиту, що дозволяє відстрочити остаточний розрахунок. вже отриманих товарів (послуг). Цілком очевидно, що одним із популярних підходів до вирішення цієї проблеми є договір факторингу. Підприємства передають своє право на стягнення дебіторської заборгованості третій стороні — факторинговій компанії. Факторингова компанія надає гроші малим і середнім підприємствам в обмін на дебіторську заборгованість. Дебіторська заборгованість і факторинг часто використовуються як синоніми. Отримання повідомлення про заміну кредитора за зобов'язанням (реєстрацією факторингової операції) у податковому обліку покупця жодних змін не спричиняє. У результаті зміни кредитора боржник повинен виконати своє зобов’язання, але вже перед новим кредитором (тобто виплатити борг іншому суб'єкту господарювання) і цим завершити остаточну операцію по угоді. Правильний облік факторингових операцій на підприємстві має важливе значення, адже на основі облікової

інформації складають фінансову звітність, за даними якої здійснюють аналіз фінансово-господарської діяльності та приймають управлінські рішення. Плата за факторинг переважно виходить із суми коштів, перерахованих платником для погашення боргу в контексті кожного рахунку-фактури, переданого за факторингові послуги. Щомісячна виплата відсотків не потрібна. Підводячи підсумки**,** можна констатувати, що факторинг має переваги у фінансових механізмах повернення дебіторської заборгованості. Збільшення доходу, пов'язане з цим фактором, дорівнює загальній сумі факторингового доходу за вирахуванням суми факторингових витрат, відсотків на збільшення доходу та умови, що фактор повинен платити за захист безнадійної заборгованості, є мінімальною пов'язаною комісією з факторинговою службою. Як наслідок, плата за факторинг залежить від загальної суми доходу та якості доходу.

Ключові слова: факторинг, облік, дебіторська заборгованість, дохід, грошова вимога.

Pavlova Halyna Yevheniyivna Doctor of economic sciences, professor, Dnipro State Agrarian University of Economics, Sergiya Efremova St., 25, Dnipro, tel.: (067)-726-33-15, https://orcid.org/0000-0002-1400-7348

Prikhodko Ihor Pavlovych Doctor of Science in State Administration, professor, Dnipro State Agrarian University of Economics, Sergiya Efremova St., 25, Dnipro, tel.: (067)- 393-38-13, https://orcid.org/0000-0001-8630-2568

Stasyuk Kseniya Valeriyivna Graduate of higher education, master's degree**,** Dnipro State Agrarian University of Economics, Sergiya Efremova St., 25, Dnipro, tel.: (067) 456-55-67, https://orcid.org/0009-0003-0923-4313

THE CONCEPT OF FACTORING AND ITS REFLECTION IN ACCOUNTING

Abstract. The article is devoted to topical issues of factoring definition and its reflection in accounting. Factoring is used to get quick money. The evolution of market relations is reflected in the increase in the speed of transactions regarding goods and money. To increase the total volume of sales, enterprises should provide their customers (buyers) with preferential conditions when buying from them, in particular, pay for goods (services) with the help of a commodity credit, which allows you to postpone the final settlement of already received goods (services). It is quite obvious that one of the popular approaches to solving this problem is the factoring contract. Enterprises transfer their right to collect receivables to a third

party — a factoring company. A factoring company lends money to small and medium-sized businesses in exchange for accounts receivable. Accounts receivable and factoring are often used interchangeably. If there's a clear difference, in factoring you've actually sold a receivable, so technically it's not a loan, but a sale of a financial asset.

In accounts receivable financing (unless it's just rebranded factoring), the receivables are the collateral for the loan. Generally, in financing, the collateral is only the basis for the loan, and there is still recourse beyond the collateral. In factoring, the receivable can be the only collateral, so it can be a non-recourse (or limited recourse) financial transaction. Factoring is used to get cash quickly. Companies give a third party the right to collect payments, this is called factoring.

Correct accounting of factoring operations at the enterprise is important, because on the basis of accounting information, financial statements are compiled, based on the data of which the analysis of financial and economic activity is carried out and management decisions are made The factoring fee is primarily derived from the amount transferred by the payer to repay the debt in the context of each invoice submitted for factoring services. No monthly interest payments are required. Summing up, it can be stated that factoring has advantages in financial mechanisms for the return of receivables. The increase in revenue associated with this factor is equal to the total amount of factoring revenue less the amount of factoring expenses, interest on the increase in revenue and the condition that the factor must pay for bad debt protection is the minimum fee associated with the factoring service. As a result, the factoring fee depends on the total amount of income and the quality of the income.

Keywords: factoring, accounting, receivables, income, monetary claim.

Постановка проблеми. Еволюція ринкових відносин відображається у збільшенні швидкості операцій щодо товарів і грошей. Для збільшення загального обсягу продажів підприємства повинні надавати своїм клієнтам (покупцям) пільгові умови при купівлі у них, зокрема, оплачувати товари (послуги) за допомогою товарного кредиту, що дозволяє відстрочити остаточний розрахунок. вже отриманих товарів (послуг). Цілком очевидно, що одним із популярних підходів до вирішення цієї проблеми є договір факторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні факторинг знаходиться у центрі уваги багатьох науковців, як вітчизняних так і з світовим ім’ям. До світових науковців, насамперед, варто віднести: Л. Клаппер, Е. Гофманн, М. Аубоін, Е. Онаепеміпо, В. Дафф, до вітчизняних: М. Дубина, Н. Внукова, О. Пальчук, А. Жаворонок. Б. Конарівська, Н. Радух, Л. Момот. О. Добровольська, Л. Панкратова, М. Козакова, І. Фурман О.Шабанова, та ін.

Факторинг, на думку А.М. Герасимовича, - це комісійно-посередницька діяльність, пов'язана з поступкою банкові клієнтом-постачальником неоплачених платіжних вимог (рахунків-фактур) за поставленими товарами, виконаними роботами, послугами і, відповідно, права одержання платежу по них, тобто за інкасування дебіторської заборгованості клієнта [2].

Факторинг - це операція, яка об'єднує в собі ряд посередницько-комісійних послуг з кредитування оборотного капіталу суб'єкта господарювання. Основою факторингу є переуступка першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи другому кредитору з компенсацією вартості такого боргу першому кредитору [7].

Орлова В.К. [5] підходить до визначення цього терміну наступним чином: "Факторинг - це комісійно-посередницька діяльність, пов'язана з поступкою банкові клієнтом-постачальником неоплачених платежів вимог (рахунків-фактур) за поставлені товари, виконані роботи, послуги і, відповідно, права одержання платежу за ними, тобто з інкасуванням дебіторської заборгованості клієнта (одержанням коштів за платіжними документами)". Банк стає власником неоплачених платіжних вимог і бере на себе ризик їх несплати, хоча кредитоспроможність боржників попередньо перевіряється .

Г.Є. Павлова, І.П. Приходько, Л.В. Волчанська [6] дають найбільш повне визначення факторингу: "Факторинг – купівля банком або спеціалізованою факторинговою компанією грошових вимог постачальника до покупця та їх інкасація за визначену винагороду". Сутність факторингу полягає в тому, що факторингова компанія купує у своїх клієнтів платіжні вимоги до покупців на умовах негайної оплати 80-90% вартості прямих поставок (за винятком комісійних) незалежно від терміну надходження виторгу від покупців [6].

Метою статті є розгляд теоретичного підґрунтя поняття факторингу та його відображення його в обліку, а також визначення практичних рекомендацій для застосування факторингу при розрахунках з дебіторами.

Факторингову компанію також називають фактором. Отже, факторингова компанія купує у фірми (клієнта) неоплачені рахунки-фактури за нижчою або зниженою ціною. Клієнт надає фактору маржу або комісію. Фактор інкасує дебіторську заборгованість (стягнуту з боржників) у встановлений термін. Такий торговий борг передбачав би величезний кредитний ризик. Якщо боржник прострочує несплачений платіж, відповідальність за оплату вартості рахунку-фактури лягає на клієнта. Однак, якщо це факторинг без права регресу, кредитний ризик несе факторингова компанія. Отже, метою статті є доповнення поняття факторингу та напрацювання напрямів його застосування для підприємств та відображення в обліку.

Виклад основного матеріалу. Дебіторська заборгованість і факторинг часто використовуються як синоніми. Якщо є явна різниця, у факторингу ви фактично продали дебіторську заборгованість, тому технічно це не позика, а продаж фінансового активу.

Факторинг використовується для швидкого отримання готівки. Компанії надають третій стороні право збирати платежі, це називається факторинг. Факторингова компанія позичає гроші малому та середньому бізнесу в обмін на кредиторську заборгованість. По суті, ця конфігурація схожа на позику – короткострокове фінансування на основі кредиторської заборгованості. Тут кредиторська заборгованість відображається як поточне зобов'язання в бухгалтерському обліку компанії. До цього моменту ці питання не вирішені в бухгалтерському обліку.

У фінансуванні дебіторської заборгованості (якщо це не просто перейменований факторинг) дебіторська заборгованість є забезпеченням позики. Як правило, у фінансуванні застава є лише основою для кредиту, і крім застави все ще є регрес. У факторингу дебіторська заборгованість може бути єдиною заставою, тому це може бути фінансова операція без регресу (або з обмеженим регресом) [8].

В Україні правове регулювання факторингу здійснюється на підставі Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [4] , Цивільного кодексу України [7], Господарського кодексу України [3]. Проте поняття «факторинг» не має однозначного трактування в законодавчих актах України.

У Цивільному Кодексі факторингова операція – це відступлення права грошової вимоги первісним кредитором іншій особі (фактору) з компенсацією останнім вартості такого боргу за плату[7].

Статтею 4 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» визначено, що факторинг є фінансовою послугою. Фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів [4].

Згідно з статтею 350 « Факторингові операції» Господарського Кодексу факторинг – це операція, при якій банк має право укласти договір факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги), за яким він передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони за плату, а друга сторона відступає або зобов'язується відступити банку своє право грошової вимоги до третьої особи [3].

Порядок роботи договору факторингу графічно відображено на рис. 1.

Щоб розпочати факторингове обслуговування, компанія має укласти генеральну угоду з банком або іншою фінансовою факторинговою компанією. Для цього фінансовій компанії або банку слід надати документи для аналізу ризиків. Прикладами таких документів є:

1) фінансова звітність за декілька звітних періодів;

2) оборотно-сальдові відомості за рахунками 36 «Розрахунки з покупцями» та 63 «Розрахунки з постачальниками»;

3) розшифровки карток дебіторів, які переводяться на факторингове обслуговування;

4) різні документи щодо дебіторів (договори купівлі-продажу, видаткові накладні тощо);

5) установчі та реєстраційні документи [6].

Угода передбачає перелік покупців-дебіторів, термін дії договору (переважно укладається терміном на 1 рік, надалі він може бути продовжений), ліміти на факторингові послуги (як загальні, так і по кожному боржнику окремо),вартість.

Окрім цього відбувається передача оригіналів документів, які є доказом права на отримання переданого боргу:

— контракт з покупцем;
— товаротранспортні документи;
— реєстр товаротранспортних документів;
— рахунки-фактури;
— акти приймання-передачі товарів тощо.

1. Поставка товару на умовах відстрочення платежу
↓
2. Укладення генеральної угоди про факторинг
↓
3. Відступлення фактору права вимоги до боржника
↓
4. Перерахування клієнту фінансування (до 90 % від права вимоги)
↓
5. Повідомлення боржника про зміну кредитора
↓
6. Перерахування покупцем (боржником) платежу за поставлений товар
↓
7. Виплата фінансовою установою залишку грошових коштів від права вимоги за вирахуванням вартості послуг фактора

***Рис.1** Етапи застосування факторингу*

Джерело: сформовано авторами за даними [5, 6].

Боржник повинен бути повідомлений про заміну кредитора у зобов'язанні (та письмово). Якщо ця вимога не виконується, то боржник, який виконав зобов'язання перед клієнтом, а не перед фактором, вважатиметься звільненим від своїх зобов'язань. Оскільки з норм Цивільного кодексу України чітко не зазначено хто саме має інформувати боржника про те, що відбулася поступка грошової вимоги, це може бути зроблено як фактором, так і безпосередньо клієнтом (першим кредитором) шляхом угоди [1].

Перша, пов’язана з управлінням, вартість – це плата за факторингові послуги. Він охоплює страхування ризиків та управління дебіторською заборгованістю. Правда полягає в тому, що, окрім фінансування оборотного капіталу, фактор бере на себе значну частину ризиків клієнта, включаючи кредитні, валютні, процентні та ліквідні ризики. Особливість стилю прийняття ризику, факторинг пов'язаний з ним і не має асоціації. У разі факторингу з регресом фактор, який не був оплачений покупцем, має право вимагати оплати від продавця (клієнта) через встановлений термін. У цьому випадку фактор бере на себе ліквідний ризик (ризик несплати вчасно), але продавець (клієнт) зберігає кредит. Грошові аванси у випадку факторингу з регресом фактично є заставою короткострокового фінансування. При факторингу без регресу ризик несплати з боку дебіторів повністю переходить до фактора. Також фактор веде облік стану та руху дебіторської заборгованості, іноді надаючи клієнту різні звіти [5].

Розмір комісійної винагороди залежить від масштабів та структури виробничої діяльності клієнта, потрачених трудових ресурсів з обслуговування заборгованості, кількості та платоспроможності дебіторів, строку відстрочення платежу тощо і встановлюється у вигляді відсотка.

По-друге, це плата за облікові операції, що справляється фактором із суми коштів, які надаються клієнту достроково (у формі попередньої оплати переуступлених боргових вимог) в періоді між достроковим отриманням та датою інкасації боргової вимоги. Зазначена ставка, як правило, на 2–4 % вища за поточну банківську ставку, яка використовується для короткострокового кредитування клієнта з аналогічним оборотом, та обумовлена неможливістю компенсації додаткових витрат та ризиків фактору. Плата за факторинг переважно виходить із суми коштів, перерахованих платником для погашення боргу в контексті кожного рахунку-фактури, переданого за факторингові послуги. Щомісячна виплата відсотків не потрібна[3]. Актуальним є питання відображення факторингових операцій в обліку.

Отримання повідомлення про заміну кредитора за зобов'язанням (реєстрацією факторингової операції) у податковому обліку покупця жодних змін не спричиняє. У результаті зміни кредитора боржник повинен виконати своє зобов’язання, але вже перед новим кредитором (тобто виплатити борг

іншому суб'єкту господарювання) і цим завершити остаточну операцію по угоді. Облік у підприємств, що беруть участь у схемі послуги факторингу відображено у таблиці 1.

Таблиця 1

Бухгалтерська кореспонденція з послуг факторингу

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		ДТ	КТ
У підприємства, що користується послугою факторингу			
1	Реалізовано товари покупцю	361	702
2	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	702	641
3	Списано собівартість реалізованих товарів	902	281
4	Надано документи щодо правочину до банку (підписано договір факторингу)	377	361
5	Отримано оплату від банку фактора	311	377
6	Нараховано послуги фактора щодо цього правочину	952	685
7	Перераховано фактором залишок суми боргу за вирахуванням плати за обслуговування	311	685
8	Здійснено взаємозалік за факторингом	685	361
9	Списано дохід від реалізації	702	791
10	Списано собівартість реалізованого товару	791	902
11	Списано витрати факторингу	792	952
У підприємства-боржника			
1	Отримано товари від постачальника	281	631
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631
3	Відображено заміну кредитора	631	685
4	Погашено заборгованість перед новим кредитором	685	311

Джерело: сформовано авторами за даними [5].

З урахуванням положення НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» дебіторська заборгованість покупців, не призначена для перепродажу, є фінансовим активом підприємства. У разі її реалізації має визнаватися дохід від такої операції. Згідно з НП(С)БО 15 «Дохід» - дохід визнається, якщо підприємство передає покупцеві всі вигоди й ризики, пов'язані з передачею права грошової вимоги фактору, надалі несе підприємство-постачальник [6].

Правильний облік факторингових операцій на підприємстві має важливе значення, адже на основі облікової інформації складають фінансову звітність, за даними якої здійснюють аналіз фінансово-господарської діяльності та приймають управлінські рішення.

Висновки. Загалом можна сказати, що факторинг має переваги у фінансовій системі для повернення боргу. Вигода, пов'язана з фактором, дорівнює загальній сумі факторингової заборгованості мінус комісія, пов'язана з факторинговою послугою, відсотки на вигоду та умова, що фактор повинен платити за захист своїх безнадійних боргів, є мінімальною вартістю для служба факторингу. Як результат, плата за факторинг залежить від загальної суми боргу та якості боргу.

Література:

1. Адамішин М. В. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості. Секція 2. Проблеми підвищення якості бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в сучасних умовах господарювання: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «*Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування*» 11-12 травня 2017 р. (ТНТУ ім. І. Пулюя, м. Тернопіль) : Наукова спільнота, 2017. С. 44 – 45.

2. Герасимович А.М. Методичні засади обліково-аналітичного забезпечення управління кредитним портфелем банку/ ВІСНИК ЖДТУ. -2015. № 1 (71) Серія: Економічні науки С. 25-30.

3. Господарського кодексу України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text(Дата звернення 25.09.2023р.).

4. Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text (Дата звернення 25.09.2023р.).

5. Орлова В.К., Орлов М.С., Хома С.В.. Фінансовий облік: підручник. Київ: ЦУЛ, 2010. 510 с.

6. Павлова Г.Є. Аналіз дебіторської заборгованості та вдосконалення процесу управління нею / Г.Є. Павлова, І.П. Приходько, Л.В. Волчанська // *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: Економічні науки. Випуск 4.-2019. – С.46-55.

7. Цивільного кодексу України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (Дата звернення 25.09.2023р.).

8. Pavlova H. Formation of hybrid costing system accounting model at the enterprise/ Svetlana Drobyazko, Halyna Pavlova, Tetiana Suhak, Viktoriya Kulyk, Shakhida Khodjimukhamedov. Articles Inpress - Volume 23, Issue 6, 2019.https://www.abacademies.org/journals/academy-of-accounting-and-financial-studies-journal-inpress.html.

References:

1. Adamishyn M. V. (2017), Sutnist ta klasyfikatsiia debitorskoi zaborhovanosti. Sektsiia 2. Problemy pidvyshchennia yakosti bukhhalterskoho obliku, analizu i audytu v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Essence and classification of receivables Section 2. Problems of improving the quality of accounting, analysis and auditing in modern economic conditions]: Materials of the International scientific and practical conference "*Development of socio-economic systems in the geo-economic space: theory, methodology, organization of accounting and taxation*" May 11-12, 2017 (TNTU named after I. Pulyu, Ternopil) : Scientific community, P. 44 – 45.

2. Gerasimovych A.M. (2015), Metodychni zasady oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia kredytnym portfelem banku [Methodical principles of accounting and analytical support for managing the bank's credit portfolio] / VISNYK ZHTU. -. No. 1 (71) Series: Economic Sciences P. 25-30.

3. Hospodarskoho kodeksu Ukrainy [Of the Commercial Code of Ukraine] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (Date of application 09/25/2023).

4. Zakonu Ukrainy “Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuvannia rynkiv finansovykh posluh” [The Law of Ukraine "On Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets"] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text (Date of application 09/25/2023).

5. Orlova V.K., Orlov M.S., Khoma S.V. (2010), Finansovyi oblik: pidruchnyk [Financial accounting: Textbook] Kyiv: TsUL, 510 p.

6. Pavlova G.E. (2019) Analiz debitorskoi zaborhovanosti ta vdoskonalennia protsesu upravlinnia neiu [Analysis of receivables and improvement of the process of managing it] / G.E. Pavlova, I.P. Prikhodko, L.V. Volchanska // *Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky*i. Series: Economic Sciences. Issue 4. P.46-55.

7. Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy. [Civil Code of Ukraine] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43515#Text (Date of application 09/25/2023).)

8. Pavlova H. (2019) Formuvannia modeli obliku na pidpryiemstvi hibrydnoi systemy kalkuliuvannia [Formation of hybrid costing system accounting model at the enterprise] / Svetlana Drobyazko, Halyna Pavlova, Tetiana Suhak, Viktoriya Kulyk, Shakhida Khodjimukhamedov. Articles Inpress - Volume 23, Issue 6, 2019.https://www.abacademies.org/journals/academy-of-accounting-and-financial-studies-journal-inpress.html.